

ПРЕДГОВОР

Уџбеник *Историјска географија античког доба* намењен је пре свега студентима историје и написан је у складу са силабусом истоименог предмета који се слуша на првој години основних студија историје. Градиво обухваћено уџбеником, све до акредитације студијског програма 2014. године, било је саставни део дво-семестралног предмета *Историјска географија*. Реорганизацијом садржаја у два једносеместрална курса, део градива који се односио на антички период изучаван је у оквиру *Историјске географије I*, док је део градива који се тичао историјске географије српских средњовековних земаља обрађиван у оквиру предмета *Историјска географија II*. Након што ми је поверено извођење наставе из предмета *Историјска географија I* (школске 2017/18. године), а од школске 2019/20. извођење вежби преузео МА Ненад Радуловић, суочили смо се са проблемом недостатка уџбеника. Дуги низ година користила се ауторизована скрипта др Синише Мишића, редовног професора Филозофског факултета у Београду, који је изводио наставу из предмета *Историјска географија*. Будући да се проф. Мишић бави изучавањем српске средњовековне историје, део који се односи на историјску географију античких цивилизација представљен је штуро и без коришћења додатне литературе студентима је било тешко да разумеју најважније појаве и процесе које изучава историјска географија: картографске одреднице, одређивање граница и то политичких, управних, етничких у прошлости, демографски развој руралних и урбаних насеља, аграрно коришћење земљишта, топономастику итд. Како бисмо олакшали извођење наставе, а савладавање градива из предмета *Историјска географија I* (од ове школске године 2021/22. преименованог у *Историјска географија античког доба*) учинили што ефикаснијим, приступили смо изради уџбеника.

До приближавања историје и географије дошло је још у периоду старог века, када се, пре свега код старих Грка, поред потребе да пишу о догађајима не би ли их сачували од заборављавања, јавила и тежња за упознавањем других народа и њихових државних организација у другим деловима света. У периоду антике кључну улогу у успостављању везе између географије и историје имао је Херодот (485–425. пре н. е.), који се често назива оцем историје и географије. Посебна улога у развоју географије припадала је Страбону (63–36. пре н. е.), који је сакупио сва дотадашња знања у свом делу *Geographica*, коришћеном и приликом писања нашег уџбеника. Други важан географ из периода антике је Птоломеј (90–161. н. е.), који је сазнања о површини Земље прикупио и објавио у обимном делу од осам томова под називом *Geographia*.

Историјска географија представља својеврсну спону између географије и историје, наука које припадају различитим научним подручјима али имају више додирних тачака. Извесно је да истраживања из области историје имају

географску димензију, као што и географска истраживања врло често имају историјску димензију. Ове две науке имају различите начине гледања на свет, али су тако повезане да се не могу међусобно искључивати. И историја и географија нуде више погледа на свет с гледишта анализе људског друштва у појединим подручјима и раздобљима. Обе науке имају различите објекте истраживања и основна разлика између њих је у приступу истраживању: историјска наука изучава односе између човека и догађаја у историјском простору, при чему проучава законитости развоја људског друштва током прошлости; географија се бави проучавањем међусобног односа између човека и простора изучавајући и тумачећи промене на земљиној површини. Будући да предмет истраживања историје није пуко датирање, као што ни предмет географије није само утврђивање простора, ни историјска географија се не бави само мерењем времена и простора. Значај историјске географије је у томе што истражује прошлост и при том ставља у први план географску димензију. Њено изучавање је посебно корисно на пољу израде историјских карата; она доприноси приближавању друштвене географије (економске и политичке) и историје.

Историјска географија је била помоћна наука историји и географији све док није поставила јасне циљеве, задатке и методе. Главни предмет истраживања историјске географије постаје реконструкција природне околине и њена културна трансформација услед човековог утицаја. С обзиром на то да је људско друштво неодвојиви део природне околине и да оно утиче на њу подједнако колико и природа утиче на човека, историјска географија се бави проучавањем њиховог међусобног утицаја. Историјска географија такође има за циљ да проучи како су физичке особине одређеног простора утицале на друштво и како је исто то друштво мењало своју средину. Сагледавање прошлости кроз географску димензију је неопходно како би се многе појаве и процеси које проучава историјска наука боље разумели и у томе је и значај предмета *Историјска географија*. Надамо се да ће наш уџбеник омогућити студентима да правилно разумеју историјске догађаје и бројне факторе који су утицали на обликовање просторних целина насељаваних од најстаријих времена.

Најзад, желимо да изразимо захвалност студентима бројних генерација који су указивали на потребу за уџбеником из предмета *Историјска географија античког доба*. Захвалност дугујемо и на подршци коју смо током рада добијали од наших породица, блиских пријатеља и сарадника. Посебно смо захвални рецензентима проф. др Катерини Младеновски Ристовски, проф. др Жељки Шајин и проф. др Глигору Самарџићу на драгоценим сугестијама и саветима који су текст учинили квалитетнијим.

Аутори